

során, hogy ez a szakasz is a tervezett garázslehajtó alá esik, az említett falat kibontottuk. Mögötte egy kisebb, színültig modern szénporos, szemetes földdel feltöltött, Ny felé mintegy 1 m mélységű, az É-i pinceszakaszban már megfigyelt, ahhoz hasonlóan kiképzett, téglából falazott, boltozott kisebb pincefülkét találtunk. Ny-i falát valamikor megbontották, s mögötte már az altalaj látszik. É-i falán a tőle K-re eső pinceszakaszról induló bolthajtás mutatkozik. Ennek okát célszerű lenne tisztázni.

2012. november–december között a Várkert Bazár, volt Ifjúsági park (hrsz. 6452/2) területen a Várgondnokság Nonprofit Kft. Budapest I. kerület Budavári Önkormányzat megbízásából régészeti szakfelügyeletet és megfigyelést folytattunk, a gépi földmunkák ütemének megfelelően.

A terület D-i részén (gépi munkák I. ütem), annak K-i oldalán, a jelenlegi kerítés/támfal vonalában, attól Ny-ra, illetve részben alá futó nagy méretű, faragott kövekből álló É–D-i irányú, jó megtartású támfalat bontottunk ki, melyhez valószínűleg becsatlakozik a Magyar Károly által vezetett, 1999-ben végzett feltárás 4. szondájában kibontott, K–Ny-i irányú, hasonló szerkezetű fal. A most előkerült újkori támfal az Ybl-féle építkezést megelőző, a területen található korábbi épületekhez kapcsolódott, azok érdekében került kialakításra. Ettől D-re is feltártunk egy szintén több méter hosszán követhető, ugyanúgy az altalajba vágott, de rosszabb minőségű, törtekövekből álló eléfalazást/támfalat, mely szerkezete, kidolgozása alapján korábbinak tűnik.

A területet É-i és D-i területre kettéosztó modern kori kőfal és a jelenlegi, Ny-i oldalon lévő kerítésfal találkozásánál, a D felé eső sarokban a már 1999-ben a 3. szondában megfigyelt, török kori műhelytevékenység újabb nyomait sikerült feltárni. Kibontottunk egy törtekövekből épült kis falsarkot, melyet égett, kormos-faszenes omladék fedett. Innét vastöredékek, a fal D-i oldalán nagyobb mennyiségű állatcsont hulladék, valamint hódoltságkori kerámia került elő. Délebbre az égett, paticsos-faszenes felszín kibontásakor, többször megújított, égett omladékkal borított cölöplyukakat, gödröket bontottunk ki. Sajnos az építmény folytatása már a modern kerítésfal alá húzódik.

Az É-i területen a gépi földmunkák során K felé meredeken lejtő hamus sávot és egy árok szerűség részletét figyeltük meg, benne két nagyobb gödörrel (gerendafészek?). A hamus réteg üveglak-töredékeket, késő középkori, török kori kerámiát, állatcsontot tartalmazott. Itt a jelenségek tisztázására további kutatás lenne szükséges. A területen a földelhordás után továbbá célszerű lenne megvizsgálni, hogy a D-i részen megfigyelt jelenségek itt folytatódnak-e.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA

31. Budapest, I. Pala utca 8. (KÖH 80581)

Kő, Kú, Ú, I

2012. április 2–6. között leletmentést végeztünk a ház középkori építésű pincéjében. A házat felújítják és ennek keretén belül talajvíz mentesítő szivárgót létesítenek a pince Ny-i fala mellett, valamint az utcai homlokzat mellett alapmegerősítést fognak végezni. Az árkokat ezért a Ny-i és az É-i fal mellett húztuk. A DK-i sarokban talált alapfeltárási gödör széleit letisztáztuk és a pince régi lépcsőlejárójának keskeny helyiségében is mélyítettünk. Itt egy nagy méretű, újkori téglával boltozott tetejű csatorna és két keskeny, kőlapokkal fedett csatorna került elő.

A kőlapos csatornák V-alakban futottak össze és a nagy csatornába vezették a talajvizet. A DK-i sarokban a bolygatás alatt egy kerek gödör (kút vagy talajvízgyűjtő gödör) került elő. Betöltésében 18. századi kerámia volt. 160 cm mélyen betört a talajvíz, így nem mélyítettük tovább. A Ny-i fal mellett a D-i részen nagy méretű, hasított márga lapok voltak letéve. Valószínűleg járófelületként, mivel csatorna alépítményre utaló nyom nem került elő. Újkori kerámiával datált. Az É-i részen és az É-i fal mellett nagy méretű, gömbölyded kövekből rakott járófelület került elő. Felette újkori kerámia volt, de lehetséges, hogy korábban készült. Az É-i fal melletti köfelületet megbontottuk, de alatta a sárga, bolygatatlan altalajt találtuk. Az É-i falfelületen található kőíval erősített nyílás alatt szárazon rakott kőfalacska találtunk igen roncsolt állapotban. Mögötte betöltési rétegek látszanak, ezért valószínűsíthető, hogy a nyílás valamikor az utca felé nyitott volt, szabadon állt. Az ív mélysége miatt nem valószínű, hogy lejáratként vagy pinceablakként használták, de lehet, hogy ledobónyílásnak készült. Ugyanilyen jellegű nyílás elfalazott keretére találtunk a Ny-i fal D-i részén. A pince középkori bejárata a D-i falból nyílt, ahol szépen megmunkált kövekből rakott félköríves nyílás található. Pinceajtóra utaló csapolásnyomokat nem találtunk. Az újkorban a pincét D felé, keskeny helyiséggel meghosszabbították, és itt építették meg a lépcsőlejárót. A pince mind a négy fala középkori építésű: tört mészke, kavicsos mészhabarccsal szilárdítva. Az újkorban az eredeti téglaboltozatot derékmagasságig visszabontották és nagyobb méretű téglákkal újrarakták. Ekkor került megújításra a kő hevederív is, melynek legalsó három sora eredeti helyén maradt, a fentebbi részeit újrarakták, és téglával kipótolták. Az ív így az eredetileg feltételezhetően félköríves formájából kosárvívesre változott. A középkori téglaboltozat néhány sora megmaradt és erre ültették rá az újkori boltozatot. A ház ÉNy-i sarkán, a leomlott vakolat alól kilátszik a középkori kvádorsor. Az épület emeletén, az utcai szoba D-i falában korábban középkori ajtókeretet tártak fel. A falfülkét ma tapétával borított gardrób szekrényként használják. Ezek szerint a középkori ház udvari homlokzata Ny-felé lehetett, nem K-felé, mint manapság. Az újkori ház pincesorának lépcsőlejárójától számított második helyiségében egy boltozatindítás miatt kifaragott sáv látható a K-i falban. Készítésének korát nem tudtuk megállapítani.

A Kivitelező által preferált injektálásos technológiát (Uretek) a műemlékfalak roncsolásmentes megőrzése szempontjából támogatjuk.

BENDA JUDIT

32. Budapest, I. Színház utca (KÖH 52317)

B, Kő

A Színház utcában és közben 2012. július 21. és szeptember 13. között távhővezeték rekonstrukció munkálatainál végeztünk régészeti szakfelügyeletet a FŐTÁV Zrt. megbízásából. A rekonstrukciót a csővezeték cseréjével végezték az eredeti betoncsatornában, azonban három helyen tágulási görbét (lírát) iktattak a nyomvonalba.

A Színház utcában az eredeti nyomvonal helyén (amely végig a középkori Szent János utca vonalán haladt) régészeti jelenséget nem találtunk, mivel a munkaárok keskenyebb volt, mint az eredeti, így a metsztfalakban csak a visszatöltés volt látható. Az I. ütem (Sándor palota DNy-i sarka és a Magyar Nemzeti Galéria közötti szakasz) területén kialakított líra

helyén a sziklafelszín a legnagyobb részen már nem sokkal a burkolat felbontása után jelentkezett, azonban a K-i oldalon egy – már korábban részben feltárt – középkori pince Ny-i lezárását találtuk meg. A IV. ütem (Színház utca 1–7 előtti szakasz) területén kialakított két líra helyén a bolygatások alatt apró köves, középkori útréteget, alatta bronzkori kultúrréteget tudtunk megfigyelni. A III. ütem (Színház köz) a középkori Szent János ferences kolostor É-i kerengőfolyosójának területén található. Ezen a helyszínen a távhővezeték megépítésekor nem végeztek megelőző feltárást, így a kerengőfolyosó D-i felét dokumentálás nélkül elpusztították. A rekonstrukció során kiderült, hogy a munkaárkot a helyben kitermelt földdel töltötték vissza, így abban, noha már bolygatva, de a helyszínről származó leletanyagot – építészeti elemeket (pl. párkány, nyíláskeret), középkori és török kori kerámiatöredékeket, embercsontot – találtunk. Előkerült a K-i kerengőfolyosó falainak csonkolt vége, valamint *in situ* egy tardosi vörös mészkőlap darabja (sírkő?), melyhez D felől téglapadló kapcsolódott.

KOVÁCS ESZTER – TÓTH ANIKÓ

33. Budapest, I. Üri utca 45.

(KÖH 52246)

Kk, Tö, Kú, Ú

2012. március 26–29. között 4 napos régészeti megfigyelést végeztem a „Nem önálló rendeltetési egységből álló rezidencia iroda és kiállítótér átalakítása, felújítása, korszerűsítése, bővítése” projekt keretében, az Üri utca 45. sz. épület (hrs. 6649) udvarán. Az udvar területén csatornarekonstrukciót terveztek, részben a meglévő csatorna cseréjét végezték el, részben új, az esővíz elvezetésére szolgáló csatornaárkot ástak. Ez utóbbi ásásakor az udvar D-i felében nagy méretű törtkövekből álló, 80–90 cm széles falra bukkanunk, majd az árok vonalában barokk téglából épített pince boltozata került elő.

A K–Ny-i irányú kőfal egyik része habarcsos, másik fele inkább meszes kötésű volt. Láthatóan visszabontották a falat valamikor az udvar átalakításakor, vagy a pince átépítésekor. Amennyire a megfigyelés keretében lehetőségünk volt, tovább tisztítottuk a falat, valószínűleg folytatódott az udvar K-i, újkori kőfaláig. Elképzelhető, hogy a középkori telekhatár falát találtuk meg, azonban ennek tisztázásához további kutatásra lenne szükség.

Az újkori téglából épített boltozat széleit megfigyeltük az udvar középső és É-i felén. Úgy tűnik, folytatódik a pince a K-i telekhatárfal alatt, tehát ez is átnyúlhat a jelenlegi telek mögötti telekrészre. Ez is arra utal, hogy az eredeti telekhatár nem a jelenlegi helyén volt, hanem tovább húzódott az Országház utca felé eső telek területére. Az udvar É-i felében, a boltozat Ny-i oldalán előkerült a pince nyílása, láthatóan laza, törmelékes betöltéssel. A pince fölötti és a fal feletti vegyes épülettörmelékes rétegből 17–18. századi kerámiák kerültek elő, ekkor egyengethették el az udvart visszabontva a korábbi falakat, esetleges kisebb építményeket. A pinceboltozat D-i végénél és a K–Ny-i fal K-i felénél újkori, barokk téglából épített, négyzet alapú építményt figyeltünk meg az udvar DK-i sarkában. Ez is részben a korábbi falra, illetve azt visszabontva épült, betöltése tömör, sötét, agyagos, elszórtan újkori kerámiával.

A K–Ny-i törtköves fal mellett, a metszetalakban sikerült megfigyelni egy sötét agyagos réteget, amelyből kissé korábbi török kori kerámia került elő, ez jelentheti az udvar egy korábbi használati fázisát is. Sajnálatos módon a megfigyelés keretében nem tudtunk 60–70 cm-nél mélyebbre ásni, így nem lehetett tisztázni az udvar korábbi periódusait.

KISS VIRÁG

34. Budapest, I. Víziváros

Clark Ádám tér és Corvin tér közé eső területe
(Szent István városrész)

(KÖH 39684)

B, Ró, Á, Kö, Kk, Tö, Kú, Ú

2012. május 21. és július. 18. között építkezést megelőző régészeti feltárást végeztünk a Bp. I. kerület, Kapucinus utca 9. sz. alatti, műemlékileg védett ház felújításához kapcsolódó földmunkák során. A Megbízó kérésére az udvarban tervezett épületek (garázs, melléképület, pillérek), valamint a falazott kerítés nyomvonalában, az alapozások szélességében és mélységében végeztük el a feltárást. Ezen kívül az épület kiszolgálására tervezett gépészeti berendezések: talajvíz-elvezető szivárgó, szennyvízcsatorna, pincelégcsereelő csatorna vonalában, valamint a K-i pincében végeztünk szintsüllyesztési munkákat.

Az udvar szinte teljes területét kövezett burkolattal borították a 18. század folyamán. A lerakott kövek a hosszú ideig tartó használat során sima és gömbölyded felületűekké koptak. A kerítés és a légcsereelő csatorna nyomvonala régészetileg negatívnak bizonyult, mivel az árkok laza, sittes modern feltöltésben haladtak. Az udvar 18. századi járószintje ÉNy felé erősen lejt, amit a lerakott kövezeten lehet a legszembetűnőbben nyomon követni. A garázs tervezett helyén egy korábbi (18. századi) épület falait és sittel-törmelékekkel feltöltött terét találtuk meg. Az épületben történt mintegy másfél m-es szintemelést követően egy újabb járószintet alakítottak ki. Ennek felülete sárga agyaggal volt leszigetelve, és ezen feküdt a párnafákra erősített deszkapadló. Az épületben keletkezett tűz a padlót megsemmisítette, az agyagot pedig vörösre színezte. A kerületi kapubejáró mellé tervezett melléképület helyén egy szintén a 18. században épült melléképület állt. A házat egy későbbi időpontban elbontották, és kisebb alapterületen újraépítették. É-i fala így délebbre került, míg K-i, Ny-i és D-i fala a korábbi alapozásra épült. A helyiséget sárga agyagtapasztású padló borította, amely egy tűz során vörösre színeződött.

A műemlék épület udvari homlokzata elé tervezett vízvezető dréncső árkában több korszakból származó falazatokat találtunk. Az árok közepe táján egy széles pincelépcsőt tártunk fel, amelynek a 19. században elfalazott nyílása a középső pincetérbe vezet. A lépcsőt építészeti jellegzetességei miatt (szélesség, enyhe lejtésszög, vastag pofafalak, lépcsőfokok téglalapozása) a 18. század során épültek tartjuk. A lépcső É-i fele alatt vastag feltöltési réteget találtunk, amely török kori leletanyagot tartalmazott. A lépcsőtől Ny-ra egy kerek alakú, Árpád-kori leleteket tartalmazó szemétdödör alsó részét ástuk ki. Felső fele a ház közműárkainak ásásakor semmisült meg. Ettől Ny-ra egy téglalap alakú, újkori leleteket tartalmazó mészsztóló gödör került elő. A kapubejáró melletti pincelejáró körüli föld régészetileg szintén negatívnak bizonyult, hiszen a ház szinte összes közműbekötése ezen a helyen található. A magasan fekvő márgás altalajba ázott csövek beásási árkait tudtuk csak „feltárni”.